

INFORMAATIOTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2020

Nuoret terveystiedon tuottajina sosiaalisessa mediassa: neksusanalyyttinen tutkimus

Anna-Maija Multas

Oulun yliopisto

anna-maija.multas@oulu.fi

<https://orcid.org/0000-0002-9710-2497>

Asiasanat: informaatiolukutaito, tiedonlähteet, nuoret, vloggaajat, sosiaalinen media

Johdanto

Nuoret etsivät ja löytävät terveystietoa sosiaalisesta mediasta yhä useammin ja tämä terveystieto myös ohjaa heidän terveystietojensa (Goodyear, Armour & Wood, 2018). Sosiaalinen media tarjoaa nuorille alustan tuottaa ja jakaa sisältöä, verkostoitua vertaisten kanssa sekä mahdollisuuden vaikuttaa muihin sosiaalisen median käyttäjiin (ks. Huang et al., 2014). Sosiaalisen median vaikuttajat saattavat toimia uudenaikaisina auktoriteetteina myös terveyteen

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.99080>

liittyvissä kysymyksissä (ks. Coates et al., 2019). Ymmärtääkseen oman roolinsa tiedon tuottamisen prosessissa sekä vähentääkseen informaatiotulvan ja esimerkiksi valheellisen tiedon vaikutuksia, nuoren olisi kyettävä kriittisesti arvioimaan omaa osaansa tiedon tulkitsijana, arvioijana ja tuottajana (Opetushallitus, 2016).

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuorten videobloggaajien informaatiokäytänteitä uuden terveystieteisen YouTube-videon tuottamisen prosessissa. Tutkimus pohjaa sosiokulttuuriseen tutkimukseen informaatiolukutaidoista, jossa keskiössä ovat informaatioon ja kommunikaatioon liittyvät merkitykselliset käytänteet, kuten tiedon löytämisen, ymmärtämisen, arvioinnin ja tuottamisen taidot ja aktiviteetit (Lloyd, 2017).

Tutkimuksen keskiössä on kognitiivisen auktoriteetin käsite (Wilson, 1984), joka auttaa hahmottamaan tiedon arviointiin liittyviä valtasuhteita. Kognitiivisella auktoriteetilla viitataan tiedonlähteisiin, ihmisiin tai esineisiin, jotka ihminen kokee uskottaviksi ja luotettaviksi, ja joilla voi olla vaikutusta hänen ajatteluunsa (Wilson, 1984). Kognitiivinen auktoriteetti mielletään sosiaalisesti rakentuneeksi ja sen arviointi hyvin kontekstisidonnaiseksi (Hirvonen, Tirronniemi & Kortelainen, 2019).

Tutkimus on osa Oulun yliopiston informaatiotutkimuksen oppiaineessa vuosina 2016–2020 käynnissä ollutta Suomen Akatemian rahoittamaa Kognitiivinen auktoriteetti nuorten arkielämän terveystietoon liittyvissä ympäristöissä (CogAHealth) -tutkimusprojektia. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten nuoret videobloggaajat puhuvat tiedonlähteistä tuottaessaan terveyteen liittyvää videota YouTubeen?
2. Miten nuoret rakentavat omaa kognitiivista auktoriteettiaan tässä prosessissa?

Metodologia ja aineisto

Hyödynnän laadullisen tutkimukseni metodologisena lähestymistapana neksusanalyysia. Menetelmän avulla tarkastelen nuorten videobloggaajien toimintaa uuden videon tuottamisen prosessissa diskurssien, vuorovaikutuksen ja elämäkokemusten näkökulmista (Scollon & Scollon, 2004). Neksusanalyysi sopii hyvin informaatiolukutaitojen tutkimiseen verkkoympäristöissä,

sillä se yhdistää useita laadullisia tutkimusotteita ja on suunniteltu erityisesti multimodaalisen aineiston analyysiin (Multas & Hirvonen, 2019). Toisin kuin perinteisessä etnografisessa tai diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, neksus-analyysin kohteena ei ole pelkästään kieli, diskurssit tai tietty yhteisö, vaan tarkastelun keskiössä on sosiaalinen toiminta ja toimijoiden motiivit toimintaan eri tilanteissa (Burke, 1969; Multas & Hirvonen, 2019). Lisäksi huomioon otetaan toimijoiden elämäkokemus ja opitut käytänteet sekä normien ja arvojen vaikutukset (Multas & Hirvonen, 2019).

Tutkimuksen aineisto on kerätty keväällä 2019 ja se koostuu kolmen nuoren haastatteluista, videopäiväkirjoista ja YouTube-videoista. Osallistujat olivat 16–24 -vuotiaita aktiivisia videobloggaajia, jotka tuottivat terveys- ja hyvinvointiaiheisia videoita YouTube-kanavilleen. Tutkimusprosessissa nuorten tehtävänä oli tuottaa uusi video kanavalleen. Haastattelin nuoret ennen ja jälkeen videon julkaisun, jonka lisäksi nuoret kuvasivat videopäiväkirjaa videon tuottamisen prosessista. Aineistonanalyysissä kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti ne tiedon arviointiin liittyvät informaatiokäytänteet, joita nuori hyödyntää tuottaessaan uutta terveysaiheista YouTube-videota.

Alustavia tuloksia

Nuorten tavat puhua tiedonlähteistä vaihtelivat. Elämäkokemuksella ja opituilla käytänteillä oli vaikutusta siihen, miten nuoret puhuivat tiedonlähteiden arvioinnista; yliopisto-opiskelija korosti faktojen tarkistusta, kun taas luonnosta hyvinvointia hakeva nuori luotti myös intuitioon arvioidessaan tiedonlähteitä. Olemme jo aiemmassa tutkimuksessamme todenneet, että videobloggaajayhteisön toimintatavat ja normit ohjaavat videobloggaamisen informaatiokäytänteitä, ja että nuorten tutkittavien puheessa painottui kokemustiedon ja visuaalisuuden rooli uuden videon tuotantoprosessissa ja tiedollisen auktoriteetin rakentamisessa (Multas & Hirvonen, 2019). Tässä tutkimuksessa korostui nuorten erilaiset tavat rakentaa kognitiivista auktoriteettiaan suhteessa seuraajiinsa. Tieteelliseen tietoon ja elämäkokemukseen pohjaavan auktoriteetin rakennuspalikoina olivat kompetenssi ja luotettavat tiedonlähteet, kun taas kokemustietoon pohjaavan auktoriteetin taustalla oli myös katsojan ja videobloggaajan välinen luottamus ja välittömyys. Visuaalisuus ja autenttisuus taas ovat keskeisiä, kun nuori rakentaa auktoriteettiaan kehollisen tiedon avulla.

Lähteet

- Burke, K. (1969). *A grammar of motives [New ed.]*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Coates A. E., Hardman C. A., Halford J. C. G., Christiansen, P., & Boyland, E. J. (2019). Social media influencer marketing and children's food intake: A randomized trial. *Pediatrics*, *143*(4), Article e20182554. <https://doi.org/10.1542/peds.2018-2554>
- Goodyear, V. A., Armour, K. M., & Wood, H. (2018). Young people and their engagement with health-related social media: new perspectives. *Sport, Education and Society*, *24*(7), 673–688. <https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1423464>
- Hirvonen, N., Tirroniemi, A., & Kortelainen, T. (2018) The cognitive authority of user-generated health information in an online forum for girls and young women. *Journal of Documentation*, *75*(1), 78–98. <https://doi.org/10.1108/JD-05-2018-0083>
- Lloyd, A. (2017). Information literacy and literacies of information: a mid-range theory and model. *Journal of Information Literacy*, *11*(1), 91–105. Retrieved from <https://ojs.lboro.ac.uk/JIL/article/view/2185>. doi: 10.11645/11.1.2185
- Multas, A.-M., & Hirvonen, N. (2019). Employing nexus analysis in investigating information literacy. Proceedings of the Tenth International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Ljubljana, Slovenia, June 16–19, 2019. *Information Research*, *24*(4), paper colis1944. <http://InformationR.net/ir/24-4/colis/colis1944.html>
- Opetushallitus (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014* [PDF]. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Scollon, R., & Scollon, S. W. (2004). *Nexus analysis: Discourse and the emerging internet*. New York: Routledge.
- Wilson, P. (1983). *Second-hand Knowledge: an Inquiry into Cognitive Authority*. Westport, Conn.: Greenwood Press.